

ŐSRÉGESZETI KUTATÁSUNK FELADATA

AZ ÁSÓ TUDOMÁNYA, ahogy Schliemann az ősrégészetet elnevezte, három ízben emelkedett világszerte nagy népszerűsége. A cölöpépítmények felfedezése idején, amelyeknek gazdag leletei a modern ember közvetlen közelébe hozták az ősember életmódját. A barlangi művészet emlékeinek ismertté válásakor, amelynek megkapó teljesítményei oly felemelők az emberi öntudatra. Végül, amikor Schliemann trójai ásatásainak eredményét vette szárnyára a hír. Itt Homérosz költészetének visszfénye aranyozta meg az emlékeket.

Schliemann neve ma is úgy él a közönség nagy részének emlékezetében, mint a legszerencsésebb kutatóé, pedig volt az ő életének nagy tragédiája is. Rajta állott a homéroszi Tróját rejtő rétegen. E felé vonta ideális lelkesedése, ezért tanult, fáradt, áldozott munkát és vagyont. Az igazi homéroszi Trója felismerése azonban mégis egy későbbi, elméletileg és gyakorlatilag egyaránt jobban kiképzett nemzedéknek volt fönntartva.

Mennél magasabbra hágott azonban a maga eredményeiben ez az új tudomány, annál jobban elmerült bizonyos részletkérdések elemzésében, amelyek csak a szakembernek jelentenek örömet, a közönségtől pedig mindjobban eltávolodott. Talán Németország volt az egyetlen terület, ahol a germán faj múltja és az ősrégészeti emlékek közt felismert kapcsolat az ősrégészetet nemzeti tudománnyá és így egyszerűsre mind közkedvelté avatta. Nem csoda hát, ha világszerte a vezetőszerepet a germán fajú népek vették át az ősrégészetben. A régi franciák, angolok, olaszok által alkotott nagy kongresszusok helyett is ők teremtettek új, elevebb nemzetközi kapcsolatot irodalmuk, utazó szakembereik, külföldi ásatásaik révén a háborút közvetlenül megelőző években.

A háború keserűséggel, szenvedéllyel töltötte el egymás iránt a nemzeteket, de közelebb hozta egymáshoz az emberek lelkét. A legelső, akik az egymásra utaltságot megérik, a tudomány munkásai, amint a hétköznapi gondjaiból ismét elvonulhatnak a maguk eszményeinek világába, súlyosan érzik a megszokott nemzetközi kapcsolatok hiányát s a közös mezőn ők találják meg először a békés együttműködés lehetőségét a külfölddel; a nemzetközi érintkezés újraépítői sorában bizonyára nem a legutolsó hely illeti meg az ősrégészetet. Világszerte élénkséggel indul meg a munka, újra egymásba fonódnak a szétszakadt szálak, újak szövődnek egyre, ahol pedig még megmaradt az ellentét, a nemzeti ambíciók tudományos mérkőzése is a tudományt fogja gyarapítani.

Németország, ahonnan az ősrégészet újabb iránya, a települési archaeologia s annak újabb hajtása, a kultúrkörök vizsgálata kiindult, újból nagy lendülettel vetette magát annak művelésére. A németeknél valóban nemzeti tudomány a germánság múltjának kutatása, sőt bizonyos fokig politikai hatalmuk jogosultságának igazolása is régi jogon, a ma vitássá vált területekre, amelyeken az öntudatra ébredt lengyelek a faji kutatásnak tőlük, régi mestereiktől, eltanult módszerével vitatják most a maguk jogait. Közvetlen szomszédainknál is serényen folyik a munka és ha az ő munkásságukban is felcsillan itt-ott egy kis politikum, sem munkájuk komolyságának kétségbevonására, sem a tudományos érintkezés ápolására irányuló törekvés hiánya miatt panaszra nem lehet okunk. Elsősorban áll ez Csehországról, amely gondos kutatásaival, módszeres kiadványaival a szaklegelső művelői közé küzdötte föl magát. De a jugoszláv szakemberek is dolgoznak. Románia szép évkönyve, a Dacia is egyre módszeresebbé váló kutatásokról számol be. Parvau nagykoncepciójú Geticája pedig az ellenkező véleményen levők tiszteletét is kihívja. Dolgoznak egytől-egyig a nyugati nagy nemzetek is. Észak-Európában, az ősrégészet klasszikus földjén emelkedő új erők állanak a régi nagy mesterek helyére. Hatalmas hanggal szólnak bele a koncertbe a mi fajrokonaink, mint a finn-ugor észak őskorának hivatott művelői és meglepő az idegenbe szakadt vagy otthonmaradt — bizonyára egyformán nehéz viszonyok között élő — orosz tudományos világ tiszteletreméltó teljesítménye.

A magyar régészeknek a háború alatt felnőtt új nemzedéke és a régiekből megmaradónak is felocsúdtak a nagy csapásból, s egyedül akarataikat és tudásukat vive a küzdelembe, szintén munkához láttak. Eredményeikkel vívták ki a hivatalos körök, a kisszámú áldozatkész magyar közönség és a külföld anyagi támogatását munkájukhoz. Az ősrégészet aligha lesz reánk nézve valaha is oly értelemben vett nemzeti tudomány, mint a németekre, de becsületbeli munka, amelyre szakunk múltja és földünknek emlékekben való gazdagsága egyaránt kötelez.

Ez a becsületbeli munka különösen nehéz feladatot ró reánk. Azoknak a jelenségeknek a vizsgálata, amelyekről a települési archaeologia a maga eredményeit levonja, nehéz feladat Észak-Európában is. Százszorta nehezebb azonban nálunk a középdunai medencében, a népek országútján, ahol a kőkortól kezdve nem találkoznak zavar-talanul érvényesülő evolúcióval. Észak-Európa földjét úgy érik el a hatások, mint a szabályszerűen ismétlődő parti hullámtörés; nálunk egymást keresztezik a hullámkörök, kavarnak mint az örvény, meglepő, ismeretlen, a környezettel kapcsolatban nem levő jelenségeket vetnek fölszínre, máskor jólismert s látható formákat sodornak koruknak ellentmondó környezetbe. Egy pillanatig sem szabad figyelmen kívül hagynunk azt, hogy mennyire elágazók ezen a területen a kereskedelmi összeköttetés szálai és hogy kívülük a legkülönbözőbb népmozgalmakkal, beszivárgással, terjeszkedéssel, településsel, vándorlással, megszállással egyaránt számolnunk kell. Már Hampel is számolt azzal a lehetőséggel, hogy a népvándorlás hullámai Magyarországon földjén csak megisméltódése az őskor föl nem jegyzett hasonló

jelenségeinek. A kutatónak tehát jól kell tudnia disztingválni az egymásutániság, vagy fejlettebb és elmaradottabb kultúra jelenségeinek egymás mellett való elhelyezkedése között, amelyek a magyar föld őskorának legkényesebb kérdései és amelyekre ma még nem mindenkor kapunk az ismert lelet anyagából kielégítő választ. „Az ősi tudományának“ az eddiginél tervszerűbb, intenzívebb és gondosabb művelésétől várjuk ezt.

A helyzet erre a tervszerű intenzív munkára korántsem kedvezőtlen, a régiek mellett túlerős fiatal nemzedék nőtt fel és van fel-növőben. Az anyagi eszközöket remélhetőleg biztosítja a Tudományos Akadémia támogatása. Az Akadémiának a gróf Vigyázó-hagyaték jelenlegi gondjainak lebonyolítása után, eddigi megértő áldozatkészségéhez, valószínűleg meglesz az anyagi ereje is. Nem egészen utópisztikus tehát, ha itt bizonyos munkaprogramul alapját lerakjuk.

A munkaprogramul megállapítása előtt végig kell tekintenünk a magyar föld őskorán, számonvenni, mi történt eddig emlékeinek föltárása körül, hol hézagos az elődök munkája, s a mi munkánk. A Nemzeti Múzeum gyűjteménye évek óta raktározva van, a leletek igen jelentékeny része szét van osztva a vidéki múzeumokban, e vidéki múzeumok gyűjtési köre nem volt szabatosan kiszabva, a környezetükből kiszakított leletek ekként olykor más megyébe, sőt más országrészbe kerültek. Ezen a bajon cserékkal, átutalásokkal, a jövőre pedig a gyűjtési körzet szabatos kijelölésével lehetne és kellene is segíteni, a jelenlegi helyzet azonban az, hogy miatta ma egyetlen szakemberünk sem mondhatja el magáról, hogy teljes áttekintése van a leletanyag fölött. Szükség lenne ezért egyrészlől egy, a közgyűjteményekben őrzött leletanyag összességét felölelő leletlajstromra és egy lelhelykataszterre. Az utóbbinak elkészítése szükségkép helyszíni szemléket, új, az irodalomban ismeretlen lelhelyek felkeresését és a régi szerzők ismert irodalmi adatainak a tényleges állapottal való összehasonlítását vonja maga után; hogy ez mennyire szükséges, azt a Tudományos Akadémia támogatásával folyó évben végzett ásatások előkészítése céljából tett körutamon is észleltem. A perei halmokról például nem jegyezték föl a régi szerzők, hogy felszínük ősidőkben történt kifosztások jelét mutatja. Szíhalom ősi földvára, amely a múlt század hatvanas és hetvenes éveiben oly érdekes leletekkel gazdagította a Nemzeti Múzeumot, talajjegyengető munkákkal járó beépítés következtében a tudományos kutatás számára csaknem teljesen elvesztett. A felsődobszai várdomb maradványai még érintetlen, zavartalan rétegzést mutatnak, de évei már meg vannak számlálva az évenként ismétlődő hegyomlás miatt. Alsóvadász várdombja és az újabban ismertté vált zöldhalompusztai Vérhalom (Ernőd) arra figyelmeztet, hogy az effajta emlékek megörökítésénél célszerű volna a felvételek legmodernebb módját, a repülőfelvételeket állítani be az archaeologia szolgálatába.

Wenex From the air című műve bárkit meggyőzhet ennek az eljárásnak eredményes voltáról; a legkisebb talajgyűrődés, ami a földön járva talán figyelmünket is elkerüli, mint a tumulusok sekély anyagárkai, tisztán tűnik elő a fényképen. Természetes azért, hogy a repülő-

felvételt egyéb fényképekkel és pontos felméréssel is ki kell egészítenünk. Az a megértés, amelyet a térképészeti intézet tudományos kérdések iránt mutat, valószínűvé teszi, hogy nem zárkózna el az ősrégészet óhajításainak honorálásától sem.

Abban a kedvező esetben, ha valóban módunkban lenne a földvárak, csörszárkok, halmokra vonatkozó ismereteinket repülőfelvételek által gyarapítani, mindenkor a terepfölvételre kerülő vidék lelhelykataszterét kellene először elkészíteni és szakembereinknek ezeket a területeket bejámiok.

Az ásásokat magukat nem lehet teljesen a felvétel alatt álló területekre korlátozni. Az ásások beosztásánál ugyanis egyéb körülményekre is figyelemmel kell lennünk. Elsősorban arra, hogy valamely területet vagy lelhelyet nem fenyeget-e a megsemmisülés veszélye lehordás, omlás, mély talajművelés következtében. A második tényező, amelyre figyelemmel kell lennünk, a rendelkezésre álló szakember képzettsége, hajlama; ez szintén irányítóig kell hogy figyelembe vétessék, éppúgy bizonyos, a tudományos érdeklődés homlokterében álló problémák, végül a rendelkezésre álló anyagi erő.

Mind e tényezőket figyelembevéve, a temetők azok, amelyekben először kell kutatásainkat megkezdeni. Ezek hozhatják meg a legtöbb etnikai és korrendi kérdés megoldását és a mellett ez az ásás technikai szempontból is legkönnyebben megoldható, egyszersmind a legkevesebb anyagi áldozatot kívánó feladat. E mellett őskori kutatásainknak legelhanyagoltabb területe főleg az umatemetők kutatása. Nem mintha nem ástak volna eddig föl sírokat, de legritkább esetben ástak föl egész temetőket, pedig egy temető hosszú időre terjedő fejlődést rejthet magában. Valamennyi temetőt természetesen nem lesz módunkban föltárni, azonban vidékenként fel kell tárnunk egész kiterjedésében egyet-egyét a különböző korszakok temetőiből. A többieknél aztán be kell érünk azzal, hogy kiterjedésüket megállapítjuk és különböző helyeken egy-két sírt föltárunk, amelynek alapján a kor vagy kultúrsoport szerint való hovatarozást megállapítjuk. A sírok tartalmát Pic Aphorismen című szellemes kis könyvében „népviseleteknek“ nevezte el. Ez találó is; a kép, amit egy temető leletanyaga ad, nagyon egyoldalú. Föl kell ennél fogva keresni a temetőnek megfelelő nép, illetve kultúrkör lakóhelyét és a temető kutatását lehetőleg párhuzamosan egy lakótelep teljes, többek részleges feltárásának eredményeivel kell kiegészíteni. A lakás és annak felszerelése a temetőből származó leletekkel együtt adja majd az illető kultúrkör teljes képét.

Az ásót forgató kutatónak a legnehezebb, mert legtöbb tapasztalatot és gyakorlati érzéket kívánó feladat a halomsírok, főleg a nagy kő- vagy fakamrás kurgánok, mint az Alföldön nevezik „kunhalmok“, kutatása, e mellett a legköltségesebb és legkockázatosabb vállalkozás is. A nagy halmok mindig izgatták a kincssásók fantáziáját, nagy részüket már ősidőkben kifosztották, egész Teodorichnak egy fönmaradt rendeletéig (Constitutiones Imperiales XCVIII.). Ez a rendelet, amennyiben a holtaknak hamvait nem háborgatják, jogosnak mondja ki az aranytárgyaknak a sírokból való kiásását, mert vétek a holtak-

nál hagyni azt, ami nekik nem használ, az élőknek pedig megélhetését mozdítja elő. Most ezeknek kutatása lenne, veszélyeztetésük esetét kivéve, a legkésőbbre hagyható. Amikorra már ásatási tapasztalatunk gyarapodik és amikor a gazdasági viszonyok e vállalkozások költségeinek biztosítására is inkább módot fognak nyújtani.

Az a rendkívüli érdeklődés, amely ezek iránt a kérdések iránt közönségünkben megnyútatkozik, megfelelő irányítás híján könnyen átsiklana a laikus ásatások hibás vágányára; meg kell tehát művelt közönségünket ismertetni azzal, mi mindenre kell a jó ásatásvezetőnek ügyelnie és mennyi kárt okozhat az, aki alapos tudományos készültség nélkül veszi az ásót a kezébe.

Akinek alkalma lesz jól berendezett, jól vezetett ásatást látni, olyasfélét fog érezni, mint Mikszáth Kálmán Strázsa Jánosa, aki soha többé nem vette elő a csizmaszárból hályogoperáló bicskáját, amint neki a szem szerkezetének finomságát mégmagyarázták. A legminta-szerűbb, legmodernebb ásatások ma Van Gissen groningeni egyetemi tanárnak és Gerhard Bersunak, a Römisch-Germanische Kommission igazgatójának ásatásai. Ezeknek berendezését és felszerelését vette mintául a Magyar Nemzeti Múzeum régiségosztálya műszereinek beszerzésénél. Ezeknek az uraknak a közleményei arra tanítanak, hogy pl. egy feltárandó telep ismertetéséhez be kell mutatni a környék azon részének térképét, amelynek domborzati és vízrajzi helyzete jelentőségének megértéséhez szükséges. Az ásatás megkezdése előtt magát a telepet és közvetlen szomszédságát minden legkisebb talaj gyűrődésével fölmérik, róla és környékéről különböző nézetekben fényképfelvételeket készítenek, csak azután indulhat meg a kutatás. A fényképezőkészülék, a rajzoló-, a mérőműszerek állandó munkában az ásatás alatt; minden lelettárgy a többi tárgyhoz, az esetleg felszínre jutott konstruktív részletekhez való viszonyában megörökítendő s aztán számozva, rétegenként összegyűjtve kerülnek be az ásatási lajstromba, és pedig nemcsak az, ami az ember kezének munkája, de mindaz is, ami környezetéhez tartozik, a zsákmányra került állatok meghatározható csontjai, összegyűjtött növényi magvak, talajpróbák; e talajpróbák vizsgálata vezetett Svédországban az őskori növényzet pontosabb meghatározására a hímporvizsgálatok révén. A hímpor ugyanis igen jól konzerválódó, mikroszkópi vizsgálatra alkalmas formában maradt fenn. Mindez, aminek összegyűjtése gyakorlatilag és elméletileg egyaránt alaposan kiképzett látkörű szakembernek is gondot ad, veszendőbe megy örökre, helyrehozhatatlanul a laikus ásató kezén.

A sírleletek aránylag kevésbé komplikált feladatot képező kutatásánál pedig még egy másik szempont is esik a latba, a kegyelet szempontja. A bajor régészeti törvény indokolásában is kimondja, hogy a sírok feltárását egyedül az ásatásnak közgyűjtemény érdekében végzett tudományos célja menti meg attól, hogy sírfosztásnak legyen tekinthető. A nyilvánosság ellenőrzése mellett kerültek azok a tárgyak a sírba valamely rég feledésbe merült vallás tanai szerint, mint útravaló felszerelés a túlvilági életre. A tudományos munka együtt tartja azokat ismét a nyilvánosság ellenőrzése alatt a múzeumban, ezáltal veszi el a sírfosztás kegyeletsértő élet.

A magyar szakemberek át vannak hatva a feladat fontosságának tudatától és megvan az elméleti és gyakorlati tudásuk is a feladat elvégzésére, akár Posta iskolájának követői legyenek, akár saját szorgalmuk vagy külföldi gyakorlat útján sajátították el ismereteiket; nincsenek azonban korántsem olyan nagy számmal, amennyire szükség lenne egy nagyarányú munkaprogramul megvalósítására, amíg a magyar ősrégészet és kora történeti kutatásokra vár. Már csak a vidéki múzeumoknak az 1929. évi XI. t.-c. végrehajtása által föltételezett újraszervezése is szakemberek nagyobb számával volna megvalósítható. A leletlajstromok, lelhelykataszterek elkészítése is számos szakembert foglalkoztatna. Annak azonban, hogy e feladatok keresztülvételéhez elegendő szakember álljon rendelkezésre, mindenesetre nagy akadálya az is, hogy az őskori emlékekben talán egész Európában leggazdagabb Magyarország négy egyeteme közül egyikén sincs az ősrégészetnek tanszéke. Az európai őskor legfontosabb kérdéseinek kulcsa a mi földünkbe van elrejtve és nincsenek iskolaásatásaink, ahol a vidéki múzeumok vezetésére hivatott fiatal munkaerők gyakorlati ismereteiket megszerezhetnék. Szerencsénk még az a rendkívüli előzékenység, amellyel a német szakkörök fiatal szaktársainkat gyakorlati ismeretek megszerzésében támogatják.

Az iskolaásatásokon kívül híjával vagyunk a régészeti szakoktatás legfontosabb segédeszközének, a kor színvonalán álló könyvtárnak. A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályának szakkönyvtára, amelyet Hampel annyi ambícióval és olyan széles látókörral fejlesztett és amely a háború kitöréséig valóban a kor színvonalán állott, a háború kitörése óta, a nemzetközi tudományos kapcsolatok megszűnése és az anyagi eszközök hiánya miatt, nem volt fejleszthető. Ez a könyvtár akkor nyitva állott minden szakembernek, ma hiába állana nyitva, a forradalmak megtépázták, folyóiratainak egy része elkallódott a kikölcsozöök kezén. Az *Archaeologia Hungarica* megindulása óta jár ugyan csereképpen néhány jelentősebb külföldi folyóirat, de a nagyszerűen fejlődő külföldi irodalommal a beszerzéseknél lépést tartani nincs módjában.

A szakemberek képzése mellett igen fontos feladat a segédmunkaerők képzése, és pedig az ásatási segédmunkaerőké és a múzeumi laboratóriumi munkaerőké egyaránt. A magyar ember a legjobb ásatómunkás, föltéve, ha nincs a szakmányban való földmunkához szokva. Ezért nagyobb ásatásoknál többnyire kiválik egy-egy higgadt, figyelmes, könnyűkezü ember, aki ásató előmunkásnak alkalmas. Az ásatást végző külföldi tudományos intézeteknek azonban rendszerint megvan a maga kiképzett előmunkása, aki fényképez, esetleg rajzol, felméréseknél segédkezik, a kipreparálásokat a fölvételek előtt elvégzi, csomagol, az eszközöket rendben tartja; valóban csak ilyen segédmunkásokkal lehet kifogástalan munkát végezni. A csomagolás korántsem alárendelt feladat az ásatásoknál. Ezt a leletek tudományos rétegek szerinti együtt tartása is megkívánja és amellet a csomagolás egyszerűsmind a leletek restaurálásának is előkészítő munkája. A leletnek ugyanis ahhoz, hogy mint múzeumi tárgy kerüljön a közönség szeme elé, sok esetben takarításon, kiegészítésen kell átesnie. A megóvási

munka a legkényesebb munkák egyike, kivált fém tárgyakkal, amelyeknél még ma is alig vagyunk túl a kísérletezés stádiumán, de kényes munka ez keramikai tárgyakkal is, igen helyes érzéket és nagy gyakorlatot kíván, eredménye pedig nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a múzeum valóban a közönség nevelésének eszközévé váljék.

Abban a tekintetben, hogy az őskori gyűjtemények vonzó hatást gyakoroljanak a közönségre, a múlthoz képest igen nagy haladást tettünk a szakemberek számára való tanulmányi gyűjteményeknek a közönség okulására szolgáló szemléltető gyűjteménytől különválasztásával. Azzal, hogy a közönségnek semmit sem mondó töredékek besoroztalak a „cseréplevélárakba“, megszűnt a gyűjtemények untató túlzásfűltősége és azok a gyűjtemények, amelyekről Hoemes, hírlapíró korából a tudományos irodalomba átmertett eleven stílusában, azt írja, hogy „inkább a közönség elrettentésére, mint vonzására alkalmasak“, szerencsére már javarészt a múltéi. Ma a közönség szeme elé csak az kerül, ami jellemző, ami korhatározó, rendszerint csak az ép, formás tárgyak. Ezek sem zsúfoltan, hanem úgy felállítva, hogy minden tárgy lehetőleg külön legyen szemléltető. Magyarázó rajzok, fényképek, feliratok kísérik az ilyen gyűjteményt. A sok felirat viszont koncesszió a közérthetőségnek az esztétikai hatás rontására, de hiszen a cél éppen a gyűjtemény instruktív volta: legyen az a szemléltető gyűjtemény olyan, mint a valóságos biblia pauperum, amelyből mindenki, a leglaikusabb is tanulságot merít.

A szakember számára pedig ott van a tanulmányi gyűjtemény, egy ország leletanyagából mindaz, ami alkalmas arra, hogy őskori kultúrájáról teljes képet adjon. Nemcsak a szilárd, fix pontokat nyújtó, de a problémákat felvető leletek, nemcsak a feleletek, a kérdések is.

A feliratokon, magyarázó képeken kívül szóljon a közönséghez egy képes rövid útmutató, a gyűjtemény egyes csoportjairól tanulságos népszerű, de komoly kis kézikönyvek, a szakemberekhez pedig a gyűjtemény tudományos feldolgozása, az ú. n. Catalogue raisonné. Mindez, amit itt elmondtam, nagy, országos gyűjteményekre vonatkozik, kisebb vidéki gyűjteményekben nem vihető így keresztül. De azért korántsem szabad a vidéki gyűjtemények hasznát és jelentőségét lebecsülnünk. A közönségnek az a része ugyanis, akinek legtöbb alkalma van leletek előfordulását látni, a kiscgazdák, földmunkások könnyebben jutnak el a helyi múzeumokba és ott tanulják megbecsülni a leleteket, amelyeknek talán egyébként jelentőséget sem tulajdonítanának s ezért a vidéki múzeumok szélesebb körben szolgálják az ismeretek elterjedését, mint a nagy központi gyűjtemények. Pedig ha valamire, a régiségleletek megbecsülésére áll az, hogy az igazi kultúra a népkultúra, mert csak az ismeretek széleskörű elterjedése óvhatja meg a leletek túlnyomó részét az elkallódástól. Az ismeretek ily irányú terjesztésének feladatát töltik be a vidéki múzeumok s még közelebb vihetnék a földműveshez, földmunkáshoz a figyelmeztetést az olyféle szemléltető falitáblák, aminők Ausztriában a növényvédelem szolgáltatásában állanak, vasútállomásokon, iskolák és egyéb középületek folyosóinak falán. És igen jól szolgálhatná a célt régészeink intenzívebb bekapcsolódása a népművelési bizottságok előadó munkájába. E bizottságok

egy-egy község, város, járás azon embereit egyesítik rendszerint magukban, akik legfogékonyabbak a maguk kis körében kultúra terjesztésére. Ezért közvetítésüket abban az irányban is igénybe lehetne venni, hogy régiségleleteink hathatós védelmére a múzeumi tudósítók, vagy mint Svájcban nevezik, „a múzeumi előőrsök“ intézményét megszervezzük. Ez az intézmény alig szorul bővebb magyarázatra. A múzeumi megbízott tudósító foglalkozása nincs álláshoz kötve, csak a tárgykör iránti érdeklődéshez és elegendő műveltséghez.

Ne legyen ez, mint több helyen megoldották, a tantestület, ne a jegyzői kar terhe, érdeklődő, önként vállalkozó bármely intelligens ember végezhesse ezt, csak némi hivatalos jelleg fenntartása miatt ragaszkodnám a népoktatási bizottsággal való kapcsolathoz. A megbízott számontartja és bejelenti a felszínre kerülő leleteket, kezére jár a múzeumi kiküldötteknek hivatalos eljárásuknál, nyilvántartja a magánbirtokban levő ingó leleteket, igyekszik tudomást szerezni a területén levő emlékszerű régiségekről, halmokról, jelenti azoknak csonkítását, vagy az azokat fenyegető veszély hírét. És e mellett propaganda-munkát végez a közönség széles rétegeiben, az érdeklődés fölkeltesére és ébrentartására.

Az érdeklődés megvan és terjedőben van ma nálunk, hiányzik azonban az az élénk kapcsolat, amit a német ősrégészetnek a faji öntudat ad. Igaz, hogy annak a nézetnek, amely a szkíták föllépésétől kezdve a magyarországi őskultúrák kialakulásában, az általuk közvetített turáni hatásoknak nagyobb jelentőséget akar tulajdonítani, bizonyítékai az utolsó évtized alatt erősen túlszaporodtak; az ilyen sub judice kérdés, s a feltűnedező hatások, ha azokat a maguk komoly formájában tárjuk a közönség elé, nem alkalmasak lelkesedés keltésére és veszedelmes is ilyen megfajtott kérdéseket a nyilvánosságnak átadni; ha megcáfolják, annál keservesebb a kiábrándulás. E mellett a kérdés mellett, amelynek vizsgálatára bizonyára mi vagyunk a leghivatottabbak Közép-Európában, számtalan fontos kérdése van a magyarországi őskornak, amelynek tudományos megfejtése szintén a mi feladatunk, s amit éppoly kevéssé szabad mellőznünk azért, mert egy eleven intelligenciájú, hatalmas szervező erejű turáni nép adott nevet ennek a nemzetnek, amelynek vérében elvegyül mindazoknak a népeknek vére, akik valaha itt éltek-haltak. A szakembernek éppen olyan érdeklődéssel kell kutatnia amazoknak a névtelen ősöknek a hagyatékát is, mint a névadó őst. És a közönséghez forduló szakember feladata az, hogy érdeklődést tudjon kelteni ott is, ahol nem tudja a faji öntudatot lángra gyújtani.

Messze vezetne, ha itt mindazokat a problémákat, amelyeket az őskor a különböző képzettségű, hajlamú szakemberek szemszögéből nézve a tudománynak megfejtésre fölkinál, csak érinteni is akarnám, pedig mindaz, amit eddig elmondottam, csak előfeltétele az igazi tudományos feladatnak, amely a magyar ősrégészet kérdéseinek megfejtésében áll. Addig azonban, míg az itt vázolt megalapozást el nem végezzük, továbbra is csak a külföldi régészeti szakirodalom nyersanyagszállítói maradunk.

MARTON LAJOS